

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ КРИТЕРІЇВ ВИЗНАННЯ В ОБЛІКУ ВІДТВОРЮВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

В статье предложена структура экономических ресурсов предприятия и раскрыты вопросы их взаимодействия с производством. Обоснованы критерии признания в учете экономических ресурсов, способных к воспроизведению.

In the article is offered of economic resources of enterprise and the questions of their co-operation with production are exposed. The criteria of recognition in accounting economic resources apt at the recreation are grounded.

Ключові слова: *відтворювані економічні ресурси, засоби праці, критерії, економічні ресурси, основні засоби, нематеріальні активи.*

Сучасний етап розвитку економіки України, новітні глобальні трансформаційні перетворення потребують наукового визнання нових видів ресурсів, їх достовірного відображення в обліку та ефективного використання. Визначальною рисою постіндустріального суспільства є поява в суспільному виробництві таких особливих видів ресурсів, як інформаційні, інвестиційні, інноваційні, інтелектуальні тощо. Значення результатів творчої діяльності людини, тобто нематеріальних ресурсів, неухильно зростає. Взаємодія нових видів ресурсів у процесі виробництва послуг поліпшує їх якість, а деякі з них здатні до самозростання та відтворення.

У ринкових умовах господарювання першочергового значення набуває проблема раціонального використання ресурсів, структура яких і зв'язки із засобами виробництва та засобами праці зазнали змін. У період індустріального суспільства категорію «засоби праці» визначали вчені-економісти М. Г. Грешак, В. М. Колот, А. П. Наливайко, С. В. Покропивний, В. М. Сай, С. М. Соболев, О. С. Федонін, Г. О. Швиданенко тощо як «основні фонди» [1, с. 101]. Об'єкти обліку засобів праці визначалися лише як матеріальні, за допомогою них здійснювали виробничу або комерційну діяльність [2, с. 259]. У постіндустріальному суспільстві до категорії «засоби праці» І. Г. Манцуров пропонує відносити інтелектуальні можливості людини та її мислення, завдяки якому з вхідної сировини (зовнішньої інформації) створюється нова оригінальна інтелектуальна продукція [3, с. 34].

Отже, в умовах нової економіки переосмислення потребує традиційне розуміння економічної сутності категорій «засоби праці», «відтворювані економічні ресурси». Вирішенню цих питань сприятиме раціональна організація обліку ресурсів, економічне витрачання яких має стратегічне значення для підприємства.

Метою статті є дослідження сутності економічних ресурсів підприємства, визначення особливостей їх взаємодії із засобами виробництва та обґрунтування критеріїв визнання в обліку економічних ресурсів, здатних до відтворення.

Варто зазначити, що організацію основної діяльності підприємств неможливо уявити без економічних ресурсів підприємства, які складають засоби виробництва, предмети та засоби праці. Огляд економічної літератури [1—5] та проведене дослідження дозволило авторові запропонувати структуру економічних ресурсів підприємства та визначити їх зв'язок із виробництвом (рис. 1).

Економічні ресурси складаються з сукупності ресурсів, що їх використовують для виробництва продукції (робіт, послуг) [4, с. 783].

Власник капіталу з метою забезпечення організації виробництва купує на ринку різні види економічних ресурсів, наприклад трудові та створені людиною ресурси. Засоби виробництва становить сукупність засобів та предметів праці або матеріальні та інтелектуальні ресурси.

У процесі виробництва поєднуються засоби виробництва, людська праця та підприємницькі здібності власника капіталу тощо.

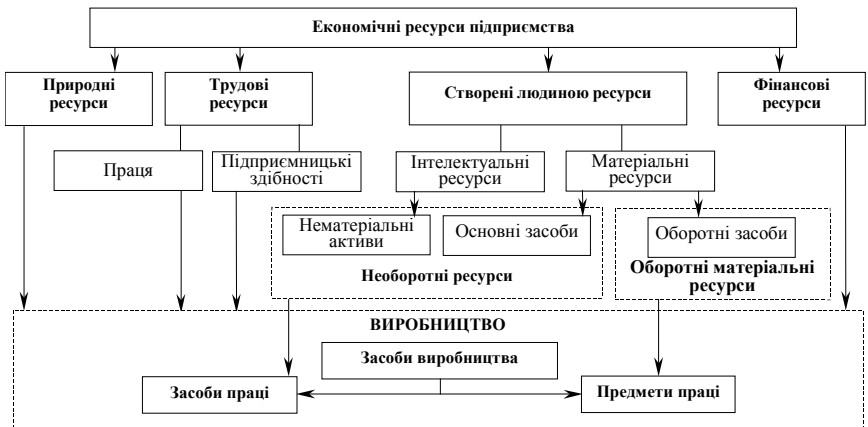

Рис. 1. Економічні ресурси підприємства та їх зв'язок з виробництвом

Виготовлення продукції здійснюється в процесі взаємодії людини та певних засобів виробництва. Зокрема, персонал підприємства у процесі виробництва неодноразово використовує засоби праці для впливу з їх допомогою на предмети праці. Взагалі засобам праці властиві певні характерні ознаки, за якими можна розрізнити й обґрунтовано тлумачити сутність та значення цієї категорії для відтворюваних процесів. Відтворення засобів праці, сукупність яких становлять необоротні ресурси, відбувається у процесі кругообігу основного або інтелектуального капіталу. Капітал перетворюється на економічні ресурси для забезпечення процесу виробництва продукції (робіт, послуг). Розрізняють дві форми оновлення відтворюваних ресурсів — екстенсивну та інтенсивну. Екстенсивне оновлення характеризує темпи збільшення навантаження на відтворювані ресурси.

Відтворення економічних ресурсів за інтенсивною формою відбувається для:

1) необоротних інтелектуальних ресурсів — через зростання якості персоналу, його розумових здібностей, рівня освіти, кваліфікації тощо;

2) фізично спрацьованих та технічно застарілих необоротних матеріальних ресурсів — через оновлення і заміну діючих основних засобів.

Процес відтворення економічних ресурсів підприємство може фінансувати за рахунок власних, позикових та залучених коштів. Вітчизняні підприємства вважають за краще здійснювати оновлення, придбання та заміну необоротних ресурсів за рахунок власних джерел фінансування, таких як амортизація. Під час використання необоротних ресурсів відбувається їх поступовий знос. Механізм відтворення необоротних ресурсів полягає у поступовому відшкодуванні зношеної частини вартості основних засобів відповідно до ступеня їх зносу за звітний період способом нарахування амортизації.

Одержання після реалізації продукції чистий прибуток є одним із джерел відтворення необоротних матеріальних та інтелектуальних ресурсів та реінвестування його з метою збільшення реального капіталу підприємства.

Слід зазначити, що ресурси — це активи підприємства, які відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» поділяють на оборотні та необоротні. Оборотні ресурси становить сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються впродовж одного операційного циклу. До таких ресурсів належать: виробничі запаси сировини й

матеріалів, запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів, обсяги незавершеного виробництва, запаси готової продукції, призначеної для реалізації, поточні біологічні активи тваринництва, поточна дебіторська заборгованість, грошові активи у всіх формах, короткотермінові фінансові вкладення, витрати майбутніх періодів. До необоротних ресурсів належать нематеріальні активи, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи підприємства, довгострокові біологічні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість тощо.

У відтворювальному процесі взагалі беруть участь різні види економічних ресурсів, зокрема основні та оборотні засоби, нематеріальні активи тощо. Однак за економічною природою до відтворення здатні лише групи необоротних ресурсів, які є об'єктами амортизації. Інноваційною формою інвестицій є вкладання в нематеріальні активи та основні засоби, які забезпечують успішний розвиток науково-технічного прогресу та зростання конкурентоспроможності підприємства.

Економісти Л. Г. Ловінська та В. М. Діба пропонують необоротні матеріальні активи визначати за трьома видами [6, с. 95; 7, с. 274].

Необоротні матеріальні активи або ресурси підприємства поділяються на:

1) відтворювані ресурси, вартість яких у процесі експлуатації зменшується завдяки фізичному та моральному зношуванню об'єктів, що вимагає їх постійного оновлення (будівлі, устаткування тощо);

2) вичерпні ресурси, вартість яких у процесі експлуатації зменшується завдяки їх виснаженню (природні ресурси — надра корисних копалин, нафта, ліс тощо);

3) ресурси, вартість яких у процесі експлуатації не зменшується (земля).

Відтворювані економічні ресурси становлять групи необоротних матеріальних ресурсів (основних засобів та інших необоротних активів) та інтелектуальних ресурсів, які є об'єктами амортизації та здатні до відтворення. Основу організації відтворюваних економічних ресурсів за видами та групами формує їх економіко-правова класифікація, яка наведена на рис. 2.

Слід зазначити, що об'єктами амортизації є всі основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, які регулюються П(С)БО 7 «Основні засоби», знос їх відображується в рядку 032 форми № 1 «Баланс». Виняток з об'єктів амортизації основних засобів становлять група 1 «Земельні ділянки» та окрема група «Незавершені капітальні інвестиції». Виняток з об'єктів інших необорот-

них матеріальних активів становить група 4 «Природні ресурси», тому що такі ресурси є вичерпними, вони виснажуються в процесі експлуатації (нафта, газ тощо). Об'єктами амортизації нематеріальних активів є всі нематеріальні активи, які регулюються П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Їх амортизація відображається в рядку 012 форми № 1 «Баланс». Нематеріальні активи становлять шість груп (з першої по сьому). Вимогами чинного законодавства з їх складу було вилучено шосту позицію. Облік власних або одержаних на умовах фінансового лізингу об'єктів основних засобів ведеться на рахунку 10 «Основні засоби». Облік інших необоротних матеріальних активів ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи». Облік нематеріальних активів ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи» за об'єктами, які не мають матеріальної форми, однак можуть бути ідентифіковані.

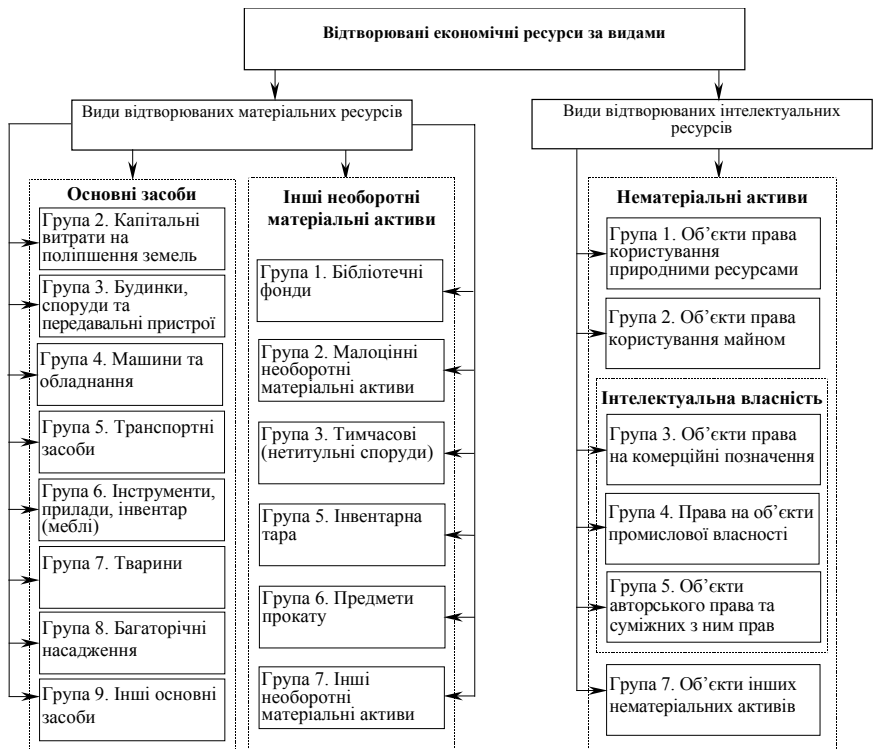

Рис. 2. Класифікація відтворюваних економічних ресурсів за видами та групами

Своєчасне відтворення ресурсів може забезпечити раціональна амортизаційна та інвестиційна політика підприємства. В інвестиційній політиці важливо приймати обґрунтовані рішення щодо відтворюваної структури капітальних вкладень, яка відображає співвідношення довгострокових витрат на просте й розширене відтворення ресурсів. Визначимо загальну класифікацію (критерії) відтворюваних економічних ресурсів, оскільки вона має безпосередній вплив на методологію та організацію ведення бухгалтерського обліку.

Відтворювані економічні ресурси для забезпечення організації обліку відповідно до вимог користувачів можна класифікувати за такими характерними ознаками: формою; функціональним призначенням; використанням; належністю; галузевою ознакою (видами економічної діяльності); групами (табл. 1).

Варто зазначити, що критерій — це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило, мірка [8, с. 7].

Таблиця 1

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ВІДТВОРЮВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Ознака	Відтворювані економічні ресурси
1. Форма	<ul style="list-style-type: none"> • матеріальна форма (основні засоби та інші необоротні матеріальні активи) • нематеріальна форма (нематеріальні активи)
2. Функціональне призначення	<ul style="list-style-type: none"> • виробничі та невиробничі основні засоби та інші необоротні матеріальні активи • необоротні нематеріальні активи сфери виробництва та сфери обігу
3. Використання	<p>— основні засоби та інші необоротні матеріальні активи: діючі; недіючі (на консервації); у запасі</p> <p>— діючі необоротні нематеріальні активи</p>
4. Належність	<ul style="list-style-type: none"> • основні засоби: <ul style="list-style-type: none"> — власні (що належать даному підприємству); — орендовані (взяті в тимчасове користування) у юридичних чи фізичних осіб на певний термін і за плату • власні необоротні нематеріальні активи
5. Галузь (види економічної діяльності)	<p>відтворювані ресурси поділяють на об'єкти, що є в промисловості, сільському господарстві, будівництві, торгівлі, транспорті та інших галузях</p>

Ознака	Відтворювані економічні ресурси
6. Групи	<ul style="list-style-type: none"> • основні засоби за об'єктами: капітальні витрати на поліпшення земель, будинки та споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади та інвентар (меблі), тварини, багаторічні насадження, інші основні засоби • інші необоротні матеріальні активи за об'єктами: бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи, тимчасові (не титульні споруди), інвентарна тара, предмети прокату, інші необоротні матеріальні активи • нематеріальні активи за об'єктами: права користування природними ресурсами, права користування майном, права на комерційні позначення, права на об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права, інші нематеріальні активи

Наведені в роботі дані про сутність економічних ресурсів та їх зв'язок із засобами виробництва, класифікація відтворюваних економічних ресурсів за видами та групами, визначені їх характерні ознаки — можуть бути покладені в основу розробки критеріїв визнання в обліку відтворюваних економічних ресурсів. Спільними для необоротних матеріальних та інтелектуальних ресурсів є такі критерії визнання їх в обліку, як:

- ідентифікація об'єктів обліку;
- достовірно визначена вартісна оцінка необоротного активу;
- здобуття підприємством економічної вигоди від їх використання у господарській діяльності.

Отже, з'ясовано, що відтворювані економічні ресурси — це засоби праці, які здатні набувати як матеріальної, так і нематеріальної форми. Для організації обліку відтворюваних економічних ресурсів на підприємстві визначено їх класифікацію за видами, групами та характерними ознаками. Відтворення необоротних інтелектуальних та матеріальних ресурсів доцільно здійснювати за інтенсивною формою.

Надалі потрібно деталізувати критерії вартісної оцінки та економічної вигоди від використання відтворюваних ресурсів у виробничому процесі вітчизняних підприємств.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 528 с.
2. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. — К.: КНЕУ, 2004. — 412 с.

3. Манцуров І. Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: Монографія. — К.: КНЕУ, 2006. — 392 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. — К.: Знання, 2007. — 1072 с.
5. Смоленюк П. С. Аналіз ресурсоспоживання та класифікація факторів, які впливають на матеріальні потоки на підприємствах // Наукові записки: Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу. Вип. 12. — Тернопіль: Екон. думка, 2003. — С. 189—193.
6. Ловінська Л. Г. Нарахування зносу — спосіб регулювання балансової оцінки довгострокових активів // Фінанси України. — 2006. — № 7. — С. 92—100.
7. Діба В. М. Облік та аналіз необоротних активів: Монографія. — К.: КНЕУ, 2008. — 288 с.
8. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. / В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. — Вид. 2-ге. — К.: Аконті, 2003. — Т. 2. — 926 с.

Стаття надійшла до редакції 13.01.09.

УДК 330.322.01

Т. Л. Грицай

аспірантка кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», аудитор ЗАТ «Делойт енд Туш ЮСК»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

В статті розкриваються методологічні підходи к аналізу ефективності інвестиційних проєктів, досліджуються методи оцінки проєктів, а також пропонуються підходи к їх удосконаленню.

Article is devoted to research of the methodological approaches related to the effectiveness of investment projects analysis. The methods of estimation of investment projects efficiency have been exposed and ways of their improvements have been offered.

Ключові слова: *інвестиційний проєкт, чиста теперішня вартість, індекс рентабельності, ставка дисконтування.*

За умов низького інвестиційного потенціалу держави, недостатнього рівня розвитку фінансового ринку та обмежених можливостей підприємств самостійно фінансувати інвестиційні проєкти роль банківської системи в активізації інвестиційної діяльності посилюється.

Питання розширення обсягів інвестиційного кредитування, ефективного використання цих кредитів позичальниками, забез-